

Isän merkitys lapselle ja isyyden merkitys miehelle

Jari Sinkkonen

LT, lastenpsykiatrian dosentti

Lasten- ja nuorisopsykoterapeutti

Pelastakaa Lapset ry ja Turun yliopisto

Mihin isää tarvitaan

- Isän merkityksestä puhuminen on nykyisin tukalaa: toisaalta tuodaan esiin isän tärkeys, toisaalta taas lanseerataan ajatusmallia, jonka mukaan yksikin hyvä kiintymyssuhde lapselle on riittävä
- Monet miehet turhautuvat siihen, että isyys määritellään ulkopuolelta ja annetaan ymmärtää, että miehen on muututtava, jotta hänestä voi tulla moderni, hyväksyttävä isä

Kahdenkeskisyys vs. kolmenkeskisyys

- Nykyisin korostetaan äärimmäistä individualismia, jolle sitoutuminen on vierasta
- Ns. ydinperhe sen hyvässä muodossa tarjoaa lapselle mahdollisuuden kokea naisen ja miehen epäseksuaalista rakkautta
- Lapsi joutuu sietämään pienuuden ja ulkopuolisuuden tunteita suhteessaan vanhempien väliseen liittoon
- Yksinhuoltajavanhemman lapsen hyvälle kehitykselle vanhemman "triadinen kyky" on tärkeää, so. kyky nähdä lapsi kolmiossa

Miksi mies haluaa isäksi? - I

- Valtaosa nuorista miehistä haluaa kokea jossakin vaiheessa isyyden, mutta motiivit ovat hämäämpiä kuin äidiksi tulemisen motiivit
- Tahaton lapsettomuus voi aiheuttaa ulkopuolisuuden, eristyneisyyden ja menetyksen tunteita
- Nuoret, naimattomat miehet miettivät, miten saavat aikanaan tasapainotetuksi perheen elättämisen ja isyyden vaatimukset (eli paineet ovat samantapaisia kuin naisillakin)

Miksi mies haluaa isäksi? - II

- Lapsen saaminen on todiste miehisyydestä ja hedelmällisyydestä
- Mies toteuttaa isyydessä suvun, yhteisön ja yhteiskunnan toiveita
- Lapsen saaminen on miehen ja naisen välisen suhteen täyttymys ja sen symboli
- "Isän oma, yksilöllinen elämä saa lapsen kasvun ja sen jatkuvuuden kautta häviämättömän arvon ja merkityksen" (Manninen, 1991)

Hyvä isyys?

1. Läsnäolo, sitoutuminen, saatavilla olo
2. Huolenpito (hoiva ym. arkiset tehtävät)
3. Lasten sosiaalisen ja opillisen edistymisen tuki
4. Yhteistyö muiden lasta hoitavien aikuisten kanssa
5. Isän terveet elämäntavat (isä roolimallina)
6. Aineellinen ja taloudellinen osallistuminen

(National Center of Fathers and Families, Great Britain)

Tähän voisi lisätä leikin ja huumorin...

Isyys koostuu monista elementeistä I

- Isyys on monikerroksinen, psykofyysinen rakenne
- Miehen geeniperimä, lapsuudessa koettu vanhemmuus, seksuaalinen kehitys, nykyinen parisuhde, psyykinen tila, neurobiologiset systeemit ja ympäristön odotukset ovat keskinäisessä vuorovaikutuksessa
- Odotusaikana aktivoituvat mielikuvat omasta kasvusta ja suhteista äitiin ja isään
- Mies käy sisäistä – ja joskus konkreettista - dialogia oman isänsä kanssa ja miettii, millainen isä hänestä itsestään on tulossa

Isyys koostuu monista elementeistä II

- Kekäleen (2007) mukaan isäksi tulemisen tarinat voivat olla liukumatarinoita, hyppäystarinoita tai kriisitarinoita
- Liukumatarinassa mies voi ottaa omalta isältään paljon mukaan omaan isyyteensä – vain pientä viilaamista tarvitaan
- Hyppäystarinassa mies tekee selvän pesäeron oman isänsä käytökseen ja päättää olla itse erilainen isä
- Kriisitarinassa jokin ulkopuolinen negatiivinen voima vaikuttaa isyyteen

Viidentoista miehen haastattelut: suhde omaan isään

- Menetelmänä AAI (Adult Attachment Interview soveltuvin osin)
- Hyvässä tapauksessa isä tuki poikansa harrastuksia ja tiesi paljon asioita
- Hyvä isä oli turvallinen ja luotettava, hyvä äiti lämmin ja rakastava
- Kielteisissä määreissä isä oli etäinen, ankara, itsekäs, pelottava, moittiva ja lannistava
- Isän puhumattomuus ja runsas alkoholinkäyttö aiheuttivat suurimmat pettymykset; oli mahdotonta tietää, mitä isän päässä liikkui → poika ei tiennyt, mitä hänen olisi pitänyt tehdä ja miten olla

Odottava isä

- Mieheissä tapahtuu odotusaikana paitsi psyykkistä uudelleenorganisointia, myös biologisia muutoksia
- "couvade"-syndrooma: päänsärkyä, pahoinvointia, ärtyvyyttä, alakuloisuutta, selkäsärkyä, lihaskramppeja ym. Mitä sitoutuneempi mies, sitä voimakkaampia oireita.
- Testosteronitaso laskee, prolaktiinin ja vasopressiinin pitoisuudet nousevat
- 10-30 prosentilla tuoreista isistä on depression oireita

Isän merkitys lapselle

- "Yksikin riittävän hyvä kiintymyssuhde riittää lapselle..."
- Kiistaton tutkimusnäyttö rohkaisevan ja kannustavan isän merkityksestä lapsen oppimiselle ja kognitiiviselle kehitykselle
- Hyvä isäsuhde tukee sekä tyttären että pojan seksuaalista kehitystä. Tyttären heikko tai olematon isäsuhde on yhteydessä mm. varhaiseen seksiin itseä selvästi vanhempien partnerien kanssa
- Yli 1000 kaksosparia: mitä enemmän "tavallinen" isä vietti aikaa lasten kanssa, sitä vähemmän heillä oli käytösongelmia. Mitä enemmän aikaa asosiaalinen isä vietti lastensa kanssa, sitä enemmän käytösongelmia lapsilla oli.

Isän ja lapsen varhainen suhde

- Isät ovat hyviä leikkijöitä
- Isän leikki on usein vähemmän verbaalista ja fyysisesti voimakkaammin stimuloivaa kuin äidin (mutta toisinkin voi olla)
- Isä rikkoo rajoja, ja vauvat suhtautuvat isän aloitteisiin riemulla, joskin toisinaan hiukan pelonsekaisesti
- Jotkut isät eivät "lue" tarpeeksi vauvan viestejä ja ylistimuloivat
- Jotkut isät "katsovat savannin yli"; repertuaari on liian kapea ja rajoittuu leikkimiseen

Isä ja taapero

- Isän ja lapsen kiintymyssuhteen tutkimuksessa on yllätetty siitä, että isän sensitiivisyyden ja kiintymyssuhteen turvallisuuden välinen yhteys on heikko
- Luultavasti löydös selittyy sillä, että lapset hakevat isältä eri asioita kuin äidiltä → isä "luottavaisen tutkimisen" tukena
- Luottavainen tutkiminen (Grossmann ym. 2008): lapsi uskaltautuu tutkimaan ympäristöä, koska on varma kiintymiskohteen tuesta ja saatavilla olosta.
- Lapset tajuavat 18-24 kk:n ikäisinä olevansa joko tyttöjä tai poikia. Poika samastuu isään, mutta ei "disidentifioidu" äidistä vaan säilyttää äidiltä saamansa hoivan

Onko Oidipus vielä voimissaan?

- Isä vie äidin mukanaan kahdenkeskiseen suhteeseen, johon lapset eivät voi osallistua
- Lapsen silmissä äidistä tulee myös nainen, ja isästä tulee mies (kaksoisvalotus)
- Lapsi joutuu sietämään pienuuden ja ulkopuolisuuden tunnetta (ns. oidipaalivaiheen psyykkinen sisältö) → kompensoi fantasioilla sankaruudesta, viehättävyydestä, mahdollista ym. "Satuikä"
- Syntyy sukupolvien välinen raja
- Yksinhuoltajavanhemmalle voi olla ongelmallista ylläpitää po. rajaa

Keskilapsuus

- Isä on idealisoitu, hän tietää ja osaa ("meidän isä on vahvempi kuin teidän isä")
- Hyvä isä tukee lapsen oppimista ja harrastuksia
- Poika "tankkaa" hyvän isän miehisyyttä ja samastuu isään; tyttö samastuu hyvän isän visioon, rohkaisuun ja luovuuteen
- Isän puuttuessa isoisästä, enosta, harrastuksen ohjaajasta, mieskaverista, tukiperheen isästä ym. voi olla suurta hyötyä
- Isätön poika psykoterapiassa: miten irrottautua niin rakkaasta äidistä, ja miten löytää kadonnut isä

Nuoruusikä

- Isän ihannointi on voimakkaimmillaan esimurrosiässä
- Sitten isä putoaa jalustalta ja nuori ottaa etäisyyttä isän asenteisiin ja arvomaailmaan
- Isä toimii positiivisessa mielessä nuoren "jarrumiehenä": älä kiirehdi, anna itsellesi aikaa
- Nuori, jolla on hyvät suhteet vanhempiin, on vähemmän altis päihderiippuvuudelle, varhaisille seksikokeiluille ym.
- Nuoren salaisuus: haluan täydellisen vapauden, mutta älä ihmeessä anna sitä minulle

Isän puuttumisesta

- Kun isää ei ole, on kysyttävä, ketä ei ole – toisin sanoen, millainen isä lapselta puuttuu
- Isä tai isyys ei ole suinkaan mikään monoliitti, vaan puutoksen merkitys ja sisältö riippuvat suuresti kontekstista ja ko. miehen persoonallisuudesta ja ominaisuuksista
- Väkivaltaisen, asosiaalisen, laiminlyövän, psyykkisesti poissaolevan isän puuttuminen voi olla vain hyväksi
- Avainasemassa on äidin triadinen kyky, eli hänen valmiutensa ymmärtää lapsi äidin, isän ja itsensä muodostamassa kolmiossa
- Lapsi tarvitsee isäelementtejä oman persoonansa rakentamiseksi, mutta myös mahdollisuuden käsitellä oman isänsä kielteisiä puolia